

DIMENSIUNILE POLITICE ALE MIGRAȚIEI

Ruslan TANASĂ
Republica Moldova, Chișinău
Universitatea de Stat din Moldova,
Facultatea Relații Internaționale,
Științe Politice și Administrative
Catedra Științe Politice și Administrative
doctor în științe politice,
lector superior

În Republica Moldova accentul în studierea migrațiilor se pune mai mult pe aspectul social, parțial cel economic, cele culturale, politice rămân în afara vizorului cercetătorilor. În cel mai bun caz, există anumite stereotipuri referitor la situația și problemele din aceste domenii ale migrației care sînt vehiculate atît de mass-media, cetățeni, politicieni, cît și de oamenii de știință. Situația în general este adecvată statului donator, care privește doar în urma emigranților și nu se confruntă cu dificultățile legate de aflulul migranților.

Dimensiunile politice ale migrației, spre deosebire de cele sociale etc., sînt în primul rînd macro. Aici deja nu mai avem de a face cu indivizi separați, cu grupuri, cu problemele adaptării, integrării, cu vieți și familii distruse / prospere. Dacă am fi să împrumutăm modalitatea de abordare de la L.Gumilev, o abordare a migrațiilor din perspectivă politică ar semnifica o viziune de la înălțimea zborului păsării.²²⁹

Relevanța politică a problemei migrațiilor se constituie la confluința aspectelor sociale, cultural-civilizaționale, religioase și a celor economice, concomitent cu existența unor momente exclusiv politice.

Din punct de vedere politic, migrațiile au două semnificații – 1) migrații și fluxurile migraționiste ca problemă politică a statului (civilizației) și 2) migrații ca factor al politicii. Prima, cea mai importantă, ține de ontosul statului, de identitatea sa, de sistemul politic și de toate aspectele ce se referă la locul și rolul statului în lume, de potențialul uman al statului respectiv, de aspectele civilizaționale. Acest aspect al migrației influențează asupra politicii migraționiste, inclusiv și a problemei existenței imigranților în cadrul statului.²³⁰ Cea dea a

²²⁹ Гумилев Л. В поисках вымышленного царства. – Москва: Восточная литература, 1979, p.48.

²³⁰ Vezî: Межуев Б. Политика натурализации в Европейском Союзе и США. // <http://antropotok.archipelag.ru/keys4/keys4.htm> (Extras pe 15 iunie 2005).

doua se referă la efectele politice ale comunității migranților în statul recipient și la acțiunea acestora asupra statului de origine.

1. Migrațiile ca problemă politică

Prima postură politică a migrației se reduce la macrodilema statelor donatoare și recipiente, respectiv – Este corect de a permite exodul populației? și Este necesar de a admite (primi) migranți? Prima întrebare este în mare parte banală. Din punct de vedere politic, netransparența frontierilor se interpretează ca o caracteristică a regimului totalitar sau autoritar, ca o încălcare a dreptului la libera circulație. În această situație, în afară de izolarea țării prin blocarea frontierilor, nu există metode eficiente de a preîntâmpina imigrarea. Mai mult ca atât, imigrarea are efecte pozitive asupra statului de origine – „supapă de siguranță” pentru statele sărace, extinderea influenței în cazul statelor dezvoltate, existența unui lobby în statele străine, prin intermediul diasporei și, în cazul statelor dezvoltate, cât și a celor în curs de dezvoltare, nu în ultimul rând, beneficii economice.

Cea de-a doua întrebare este cu mult mai complexă ca prima. Legile economice, dar și factorii culturali, politici, sociali, ecologici permanent creează fluxuri migraționiste. În ce măsură este necesar și este posibil de a promova o politică de izolare pentru statele lumii. Migrația creșterii și, în general oricare fluxuri migraționiste de proporții mici (raportat la potențialul statului), nu trezește suspiciuni și discuții. Problema o constituie fluxurile migranților de muncă care sînt direcționate de la statele mai puțin dezvoltate la cele aflate pe o treaptă a evoluției mai înaltă. Acceptarea imigranților de ultimele nu ne permite să luăm o altă poziție decît cea realizată de I. Wallerstein „imigranții nu pot pătrunde în țară, legal sau ilegal, fără acordul tacit al acelor care deja locuiesc aici.”²³¹

Raționamentele acceptării migranților sînt diverse, dar, în ultima instanță, se reduc la problema resurselor umane.

Resursele umane, alături de cele militare, economice etc., reprezintă un component care formează potențialul unui stat, puterea acestuia. Ele sînt determinante față de celelalte resurse ale statului. Acest parametru are și dimensiunea cantitativă și dimensiunea calitativă. În acest caz, nicidecum nu este valabilă regula progresului – cantitatea trece în calitate.

Resursele umane în aspect cantitativ se referă la toate persoanele care contribuie la formarea bogăției naționale, la menținerea, reproducerea sistemului social. Ele nu se limitează la numărul cetățenilor unui stat, ele se echivalează cu numărul membrilor sistemului social, incluzînd alături de proprii cetățeni și cetățenii altor state (cu sau fără viză de reședință), apatrizii. Persoanele aflate ile-

²³¹ Валлерстайн И. Иммигранты. // *Commentary*, nr.90, 2002, p.2.

gal pe teritoriul statului plasându-se la hotarul acestui grup.

Este binecunoscut faptul că migranții fac posibil menținerea soldului pozitiv al creșterii demografice, asigură cu personal domeniul asistenței sociale (inclusiv și medicale) etc.²³² Totuși raționamentele economice sînt principalele care condiționează migrația și care fac transparente hotarele statelor recipiente. Unii chiar acuză statul de faptul că acționează după interesul marelui buisnes și nu se conduce de interesele startegice ale statului.²³³ Af luxul de forță de muncă ieftină, de dese ori la negru, favorizează dezvoltarea economică. Migrația este o condiție a propășirii Occidentului și, în general a oricărui stat. Ea face posibilă creșterea economică și socială, dezvoltarea democrației.²³⁴

Gastarbaterii au relevanță doar în aspect social-economic, domeniul de utilizare a acestora fiind restrîns. În aspect calitativ aceasta se poate manifesta și la o importante categorie de persoane naturalizate. Astfel, statul neputînd miza pe aceștea în domeniile ce țin de securitatea și interesele naționale, fapt evident pronunțat în situațiile fors-major.

Calitatea imigranților se concretizează în pregătirea profesională a acestora și în loialitatea față de societate și sistemul politic. Necesitatea în muncitori necalificați sau puțin calificați coexistă cu business-migrația, iar loialitatea de pinde de cultura și valorile migrantului și a societății recipiente.

Imigranții reprezintă și o rezervă pentru corpul cetățenesc, importanța cantitativă a căruia se manifestă, în special, prin potențialul de mobilizare totală. M.Galaktionov menționează că „dacă tactica se determină de topografie, iar strategia de geografie, atunci marea strategie, evident se bazează pe geografia economică,”²³⁵ inclusiv și pe potențialul de mobilizare, care, pentru sec. XX, reprezenta maximul 10% din populație.²³⁶

Actualmente, accentul este transferat de pe armatele de masă pe trupele speciale. Totuși mobilizarea (parțială) nu este exclusă, exemplu concludent ne servește cele două războaie irakiene. În ambele campanii din Cece-

²³² *Privind impactul social și economic vezi: Караганов С. Битва за иммигрантов. // <http://www.fact.ru/www/arhiv5s7.htm> (Extras pe 15 mai 2005).*

²³³ *Драгунский Д. Демографический туман и национальные перспективы. // Состopolis, nr.3(5), 2003, p.70.*

²³⁴ *T.Lopuhina menționează că menajerele emigrante fac posibilă și afirmarea egalității gender (Градировский С., Лопухина Т. Конец истории: о трех матросах, жарком солнце Магриба и цене гражданской солидарности. // <http://www.archipelag.ru/agenda/povestka/povestka-immigration/usa-debat/end/> (Extras pe 18 mai 2005).*

²³⁵ *Галактионов М. Париж, 1914 (Темпы операций). — Москва: АСТ; Санкт-Петербург: Terra Fantastica, 2001, p.548.*

²³⁶ *Ibidem, p.548.*

nia a fost antrenată armata de masă și nu cea profesionistă. În acest mod, într-o oarecare măsură ometem acest criteriu de apreciere a puterii unui stat. În prezent acesta pune pe primul loc potențialul geografic – de cucerire și menținere a spațiului vital, cunoscut de opinia publică sub aspectul de numărul poporului, etniei. Drept exemplu degradarea demografică a Federației Ruse face foarte probabilă retragerea ei din Asia Mijlocie și Caucaz și extinderea chinezilor pe teritoriul Extremului Orient.²³⁷ Migranții pot reprezenta un mijloc de preîntâmpinare a depopulării, doar în măsura în care sînt asimilați sau integrați, în caz contrar ei doar creează premise pentru continuarea procesului de degradare numerică a națiunii.

Statele recipiente au și un alt beneficiu de pe urma migrațiilor, concretizat în crearea unui suport fizic (a unui căi) a relațiilor politice. Statele recipiente își creează un arial geografic de imigrare preferențial, uneori identic cu sfera de influență. În acest cadru se plasează și fluxurile migraționiste dintre fostele colonii și fostele metropole. Alături de specifica migrație de studii, migrația de muncă, reprezintă o excelentă modalitate de a menține statul respectiv în orbita influenței ex-metropolei, fiind o formă a neocolonialismului. Unii stabilesc o relație între președintele „american” a unui stat pribaltic, unii membri ai noii elite irakiene, afgane și mulțimea de lideri africani și proiectul migraționist al SUA „Diversitatea etnică”.²³⁸ Observăm și exploatarea migrațiilor de statele donatoare. Georgia „lui” M.Saakașvili are un ministru de externe francez și un ministru al economie rus, ambii de origine georgiană.

Lupta dintre centrele de putere mondiale și progresul face imposibilă abținerea de la acceptarea migrației. Raționamentele politice, a marii politici, sînt cele care condiționează fenomenul migrației. Acestea la rîndul său duc la apariția unor probleme politice de nivel mai mic, dar nu și mai puțin importante.

2. Efectele politice ale migrației

Istoria oferă multiple exemple de cucerire a autohtonilor de noii veniți. Imperiile reprezintă tradiționala formă politică a instituționalizării acestor relații de dominare. Pe lîngă aceste cazuri de cucerire din exterior a unui status social dominant prin intermediul forței și/sau a unui nivel al civilizației mai înalt (nu obligatoriu și al culturii), există cazuri cînd pozițiile-cheie

²³⁷ Бьюкенен П. *Смерть Запада*. – Москва: АСТ, 2003, p.97.

²³⁸ Градиловский С., Лопухина Т. *Конец истории: о трех матросах, жарком солнце Магриба и цене гражданской солидарности*. // <http://www.archipelag.ru/agenda/povestka/povestka-immigration/usa-debat/end/> (Extras pe 18 mai 2005).

din societate este ocupat de o forță etnică din *interior*.

Cucerirea puterii sau a pozițiilor importante de către venetici (minoritate sau majoritate) este expresia supremă a impactului politic al imigranților. La acest capitol, istoria ne oferă o lecție, evidentă la prima vedere, dar nemanifestă în practica politică contemporană. Cucerirea politică de către alogeni poate provoca atât schimbarea sistemului politic, cât și menținerea (cu anumite modificări sau nu) a celui existent anterior. Modificarea sau răsturnarea sistemului politic are loc atunci când eterogenii sînt neasimilați / neintegrați, din contra o păstrare a sistemului politic se observă în cazul asimilării / integrării veneticilor.²³⁹

Imperiul Otoman ne oferă poate cel mai bun exemplu. Există opinii că avîntul și energia expansiunii s-a datorat, în primul rînd, reneșterii europene, iar odată cu schimbarea atitudinii față de venetici forța imperiului scade.²⁴⁰ Corpul ienicerilor reprezintă un caz în care asimilarea îi transforma pe migranții forțați în soldați de elită ai „Războiului sfînt”, care după secolul XVI, joacă un rol politic din ce în ce mai important. Mamelucii egipteni și ei migranți forțați ajung de la statutul de robi să devină clasă conducătoare, aceeași situație se observă și cu originarii din Africa în unele state indiene în sec. XVII-XVIII.²⁴¹ Din contra, răscoala robilor africani în Haiti la începutul secolului XVIII duce la revederea totală a sistemului relațiilor de putere. Din alt punct de vedere, mișcările secesioniste sînt datorate neasimilării de către națiunea de bază a eterogenilor.

Cucerirea puterii sau constituirea lor într-un grup de influență puternic necesită existența anumitor condiții – potențial social-economic, un anumit număr destul de substanțial, coeziunea grupului, anumite particularități a societății și a sistemului politic. Desigur, contează și specializarea comunității migranților, situație care determină poziția socială a acestora.

Regimurile democratice se deosebesc net de cele din perioadele istorice anterioare. Relațiile specifice dintre societatea civilă și cea politică nu mai permit să existe o minoritate național-etnică conducătoare și o majoritate național-etnică guvernată. Modificările structurii societății, duc și la schimbarea instituțiilor și relațiilor politice.

²³⁹ „*Studiul ONU privind discriminarea rasială din domeniile politic, economic, social și cultural*” (1971) indică următoarele stări a minorităților etnice – asimilarea, integrarea, fuziunea, pluralismul, segregarea (Cit. după: Полоскова Т. *Современные диаспоры: (Внутриполитические и международные аспекты)*. – Москва: Научная книга, 1999, p.56).

²⁴⁰ Gemil T. *Românii și otomanii în secolele XIV-XVI*. – București, 1991.

²⁴¹ Рено Ф., *Даже С. Африканские рабы в далеком и недавнем прошлом*. – Москва: Наука, 1991, с.43,48.

Occidentul își va putea păstra identitatea, în măsură în care statele respective vor reuși să se transforme în imperii. Imperii în conformitate cu criteriul etnic. Ori controlul multiculturalismului nu este posibil pe altă cale. Totuși, regimul democratic, în forma lui prezentă, nu le permite statelor occidentale să se transforme în imperii.

În aspect politic, posibil, problema principală a Occidentului se reduce la cuvintele lui S.Miheev „mai degrabă sau mai târziu lumea occidentală se va afla în fața alegerii – de a se schimba sub acțiunea tendințelor menționate (acutizarea problemelor naționale, creștere netoleranței, creșterea ambițiilor și pretențiilor diasporelor naționale – R.T.) atât de radical, încât treptat să înceteze să mai fie o lume „occidentală” așa cum o cunoaștem noi astăzi sau să pună în funcțiune careva mecanisme de apărare (autoizolarea, protecționismul, mixorarea libertăților democratice etc.)”²⁴²

Segmentarea națională, duce la apariția unui sistem social-politic instabil și condiționează apariția relațiilor conflictuale. La proporțiile actuale ale migrației în statele occidentale, tensiunile nu vor putea fi limitate doar la nivel social, ea inevitabil va transcede în societatea politică. Aceasta poate avea loc pe două căi – fie neglijarea politică a migrantilor va duce la intervenții „protestatare” ale acestora, inclusiv și prin intermediul coerciției, fie includerea alogenilor în spațiul politic va duce la promovarea intereselor în mod instituționalizat.

Situația este agravată de faptul că are loc o fragmentare nu doar cultural-etnică a societăților occidentale, dar și una civilizațională. Ciocnirea civilizațiilor are loc nu numai la hotare geografice strict delimitate ale arealurilor civilizaționale, dar și în cadrul societății occidentale. Migrantii fiind concentrați, de regulă, în anumite domenii ale economiei, ocupînd o anumită nișă socială, fapt ce duce la apariția etnoclaselor.²⁴³ Gravitatea situației este indicată și de așa subiecte de discuție din presă ca „Va deveni oare Italia stat islamic?”,²⁴⁴ „A „doua religie” a Franței.”²⁴⁵ Chiar făcînd o corecție

²⁴² Михеев С. Болевой порог Евросоюза. // <http://www.periskop.ru> (Extras pe 15 iunie 2005).

²⁴³ Драгунский Д. Демографический туман и национальные перспективы. // *Состорполис*, nr.3(5), 2003, p.98; Градировский С., Лопухина Т. Конец истории: о трех матросах, жарком солнце Магриба и цене гражданской солидарности. // <http://www.archipelag.ru/agenda/povestka/povestka-immigration/usa-debat/end/> (Extras pe 18 mai 2005).

²⁴⁴ Баутдинов Г. Станет ли Италия исламской страной? // „Независимая газета”, 2002, 4 декабря.

²⁴⁵ Кудрявцев А. „Вторая религия” Франции. Мусульманский вопрос на галльской земле. // „Независимая газета”, 2002, 18 сентября.

la dorința de extraordinar al jurnaliștilor, însăși existența unei astfel de idei profanează noțiunea de „Europa”.

Problema depinde mult și de „*potențialul de rezistență*” a societății și a statului gazdă. Prin această noțiune înțelegem acea capacitate de a-și menține neschimbate sistemul politic, social și economic, de potență de asimilare / integrare a afluxul de elemente eterogene.²⁴⁶ Ideologia multiculturalismului, în vogă actualmente, subminează capacitatea de opunere/impunere a Occidentului.

Afluxul puternic de migranți pune statele recipiente în fața unei reînvieri a problemei unității și identității naționale. Pe cât este de corect de a pune această problemă în discuții în realitățile prezente? Se pare că tratarea statului în cadrul paradigmei moderniste, care fundamentează conceptul de „stat național”, cedează pozițiile din ce în ce mai mult în fața paradigmei postmoderniste conformăi cărei statul în condițiile globalizării, degradează sau chiar este pe calea dispariției și, în aspect mai concret, al statului național. În ce măsură problemele condiționate de migrație sînt relevante pentru stat în contextul globalizării? În dependență cum răspundem la această întrebare depinde aprecierea migrației din perspectiva statului și a societății naționale.

Dificultatea constă în faptul că există o confuzie totală în rîndul oamenilor de știință privind globalizarea și impactul ei asupra statului. În conformitate cu diferite teorii răspunsul la întrebarea enunțată va fi diferită de la dispariția totală a acestei instituții politice la acomodarea lui la noile realități.²⁴⁷ Fără a avea posibilitatea și a risca de a ne aprofunda în problematica statului contemporan și viitor în contextul globalizării, vom porni de la câteva constatări evidente. Prima, evoluția statelor (naționale) în diferite regiuni ale lumii se află la etape diferite. Cea de-a doua, indiferent cum privim realitatea și ce pronostic realizăm, comunitățile (colectivitățile) ca entități nu vor dispărea, printre criteriile de identificare va rămîne a fi și cel realizat pe criterii etnice.

De aici, relația migrație-globalizare poate și trebuie privită și din alt punct de vedere, decît cel conform căruia migrația este un indice al proceselor de globalizare, concretizat în așa numita „globalizare inversată”. „Abandonarea identității istorice a lumii occidentale actualmente are loc în mod unilateral (²⁴⁸ - R.T.) ... Constituirea enclavelor culturii neoccidentale în limitele societății occidentale ... serios disonează cu inexistența evidentă a en-

²⁴⁶ În acest context, pentru Europa putem vorbi de o acțiune a migrației la nivel civilizațional, pe cînd în SUA aceasta, până la moment, se manifestă la nivel societal.

²⁴⁷ Dungaciu D. *Națiunea și provocările (post)modernității: istorie, concepte, perspective*. – București: Tritonic, 2004; Held D., McGrew A., Goldblatt D., Perraton J. *Transformări globale: politică, economie și cultură*. – București: Polirom, 2004 etc.

²⁴⁸ Unicul stat dezvoltat care nu se confruntă cu problemele create de migrație este Japonia în care ponderea altor națiuni este de circa 0,6%. El este un stat neoccidental.

clavelor occidentale în lumea neoccidentală.”²⁴⁹ În primul rînd, acestea sînt societățile musulmane, dar și orientale în general.

Religia musulmană conferă statelor respective un potențial de rezistență cu mult mai mare decît creștinismul. Ultimul accentuat de statul de drept, de regimul democratic, extrem de mult dezavantajează civilizația occidentală din acest punct de vedere.

În continuarea acestei teze, luînd ca punct de reper statul ca o entitate reală a vieții politice, în concepția mea, apare conflictul dintre intern și extern. În cazul societățile deschise occidentale apare un decalaj, discrepanță dintre viața politică internă și cea externă. Prima se realizează în conformitate cu principiile democrației, cea din urmă evoluează de principiul legii celui mai puternic. Din contra, în statele cu un index mai mic al democratizării, această contradicție nu este atît de pronunțat sau nu există. Ca rezultat eforturile statului din aceste domenii nu se contrazic, sînt consecvente și se completează reciproc. Cu referire la migrație, aceasta presupune că deschiderea statului față de migranți intră în contradicție cu logica existenței comunității mondiale, în care lupta pentru putere, supremație nu se desfășoară conform scenariului democratic.

În această ordine de idei, alături de fragmentarea societății, impactul politic al migranților se manifestă și sub forma „coloanei a cincea”. Conflagrațiile cel mai bine pun în evidență rolul conaționalilor, care alături de trădători subminează potențialul de rezistență al dușmanului. Exemplul SUA înainte de cel de-al doilea război mondial este concludent. Prezența unei diaspore japoneze puternice și active a facilitat serviciilor secrete nipone colectarea de informații pe teritoriul american.²⁵⁰ Germania nazistă a utilizat pe larg diaspora germană prin intermediul Organizației nemților de peste hotare, dar și a celorlalte servicii de informații.²⁵¹ Acestea sînt doar două exemple din multitudinea lecțiilor istoriei. În prezent, diaspora musulmană facilitează mult realizarea actelor teroriste în statele țintă.²⁵² „Calul Troian”

²⁴⁹ Иноземцев В. Иммиграция: новая проблема нового столетия. // <http://www.archipelag.ru/agenda/povestka/povestka-immigration/polemika-antropotok/inozemsev-novata-problema/> (Extras pe 14 iunie 2005).

²⁵⁰ Сем Р. Тайные слуги. – Москва: Военное издательство, 1962. Autorul menționează și faptul că în perioada desfășurării atacului asupra Pearl Harborului la 7 decembrie 1941 o familie de japonezi transmiteau din casa sa amplasată în preajma portului informațiile despre rezultatele atacurilor aeriene

²⁵¹ Ионг, де, Л. Немецкая пятая колонна во второй мировой войне. – Москва: Издательство иностранной литературы, 1958; Русс К. Тотальный шпионаж. — Москва: Воениздат НКО СССР, 1945 etc.

²⁵² Vezi: Krikorian M. *The Security Costs of Immigration*. // *American Outlook*, February 2003; Krikorian M. *Asymmetrical Warfare and Immigration*. // *In The Nati-*

funcționează ireproșabil și în cazul diasporelor, care deseori se prezintă și ca un lobby destul de puternic al statului-„mamă”.

Astfel, accentul în tratarea problemei migraționiste a Occidentului se pune incorect. Se insistă mai mult asupra, modalităților de integrare a veneticilor. În realitate nu avem altceva decât asimilarea Europei, Americii de Nord de popoarele migratoare non-europene.

În aceste condiții, migrația se prezintă ca o rezolvare a problemelor imediate ale statului, privită în perspectivă ea ascunde pericole serioase. Abandonarea ei este imposibilă, continuarea în același fel duce fie la schimbări radicale, fie la o altă catastrofă a sistemului occidental. O ieșire din situație prin metodele clasice ale elitei politice, dependentă din ce în ce mai mult de migrații naturalizați, dar și de pasuri politice ce le-ar știrbi din imagine, nu va schimba situația. Problema constă în potențialul națiunii de a supraviețui, care poate fi doar într-o măsură corectată de eforturile elitei. Asistăm la apusul Europei?

3. Relevanța politică a migrațiilor

3.1. Imigrații

Relevanța politică a emigrațiilor are câteva nivele de manifestare care sînt determinate de poziția migrațiilor în statul respectiv - ilegali, imigrații legalizați (cu viză de reședință provizorie), imigrații cu viză de reședință permanentă, imigrații cetățeni. Într-un anumit mod această abordare este idealistă deoarece concomitent pe teritoriul unui stat se află categorii de imigrații cu diferite statute. Însă ea ne permite să analizăm mai adecvat fenomenul migraționist în contextul sistemului politic.

Migrații indiferent dacă pot sau nu activ să se manifeste politic, au *efecte prin simpla lor prezență în statul recipient*, acționînd asupra sistemului politic din afara lui. Problema migrațiilor trezește profunde și ample discuții în sînul majorității care poate cîndva deveni minoritate. Aceasta are loc atunci cînd ei depășesc un anumit „prag critic”. Prezența unei comunități eterogene numeroase provoacă dispute și lupte serioase în cadrul sistemului partidist. Divizarea atitudinilor față de politica migraționistă, față de imigrații se transformă într-un subiect activ disputat de opinia publică, mass-media și politicieni, forțele politice.

Atitudinea negativă a autohtonilor față de venetici, ceea ce în termeni psihologic se concretizează în dihotomia „noi-ei”, este proprie ființei umane. Acest fenomen cel mai bine se manifestă în statele Uniunii Europene și

onal Interest, October 16, 2002; Krikorian M., Camarota S. Immigration and Terrorism: What Is to Be Done? // Background, November 2001; Krikorian M. Keeping Terror Out: Immigration Policy and Asymmetric Warfare. // In the National Interest, Spring 2004. (Amplasate pe site-ul „Center of Immigration Studies” <http://www.cis.org/topics/terrorism.html> (Extrase pe 15 iunie 2005)

mai puțin pronunțată în SUA care, spre deosebire de statele UE, Federația Rusă, promovează politica „ceaanului de topire”.

Deseori se vehiculează ideea că migrantofobia, ce în discursul public apare sub forma de naționalism sau șovinism, fascism, este implantantă marilor de către liderii politici și respectivele forțe politice. Aceasta este doar în parte corect. Elitele în mare parte nu fac altceva decât să exprime trăirile ascunse, intuite, necristalizate ale cetățenilor.²⁵³

Migrantofobia, prezentă pe parcursul întregii istorii a omenirii, capătă dimensiuni politice pronunțate (inclusiv politice) în anii '90 ai secolului trecut, când procesele migraționiste iau o amploare considerabilă. În statele europene avântul politic pronunțat al partidelor de dreapta este datorat și migrantofobiei.²⁵⁴ În Belgia partidul de extrema dreaptă flamand „Vlaams Blok” operează în particular cu lozincă – “Naturalizarea masivă, dreptul de vot străinilor aceasta este moartea Belgienilor în Belgia.”²⁵⁵

Tema imigrației și a politicii migraționiste devine o temă importantă a campaniilor electorale în statele recipiente și unul din factorii de structurare a sistemului partidist. În Danemarca Partidul Popular Danez acumulează în 2001 aproximativ 14% din voturi, în comparație cu 10,5% în 1998. În Belgia „Blocul Flamand” este susținut în 1999 de către 16% din electorat față de 14% în 1995. În Elveția Partidul Popular Elvețean în 1999 s-a bucurat de 22% în comparație cu 16% în 1995. Partidul Libertății din Austria în 1999 câștigă încrederea a 27% din electorat și participă la formarea guvernului. În Olanda „Blocul conservativ”, liderul căruia P.Fortain a fost omorât cu puțin timp înainte de scrutin, în urma alegerilor parlamentare constituie a doua ca mărime fracțiune parlamentară. În Franța J.-M. Le Pen, liderul Frontului Național, cu 16,9% din voturi,²⁵⁶ trece în turul doi al alegerilor prezidențiale din 2002.²⁵⁷

În Australia apariția unui partid anti-imigranți, condiționează o contra-mișcare a grupurilor vizate. În 1998 apare partidul „O singură națiune” a P.Hanson, care opta pentru o politică imigraționistă dură, îndeosebi față de imigranții din statele asiatice. Ca reacție, reprezentanții a 35 de comunități a asiaticilor, musulmanilor și evreilor a Australiei constituie Partidul unității,

²⁵³ Паин Э. Как формируется мигрантофобия. // *Cosmopolis*, nr.3(5), 2003; Драгунский Д. Демографический туман и национальные перспективы. // *Cosmopolis*, nr.3(5), 2003, p.

²⁵⁴ Малахов В. Жан-Мари Ле Пен и другие. // *Cosmopolis*, nr.2, 2002.

²⁵⁵ *Votes des étrangers et naturalisations massives* // *Bastion*, nr.26, 1998.

²⁵⁶ *Susținerea electorală a lui J.-M. Le Pen crește de la 3,4% la începutul anilor 80, pînă la 15% în 1995.*

²⁵⁷ Иноземцев В. Иммиграция: новая проблема нового столетия. // <http://www.archipelag.ru/agenda/povestka/povestka-immigration/polemika-antropotok/inozemsev-novata-problema/> (Extras pe 14 iunie 2005).

care optează pentru păstrarea vectorului multiculturalist al statului.²⁵⁸

Migrația se impune și în fața partidelor mari, constrângându-le a lua o atitudine. Pentru Europa tradițional stînga pledează pentru promovarea unei politici migraționiste ce ar facilita stabilirea străinilor în țară, pe cînd dreapta consideră necesar realizarea unei politici migraționiste mai dure. În SUA Partidul Democrat optează pentru o politică mai liberală față de imigranții, iar Partidul Republican are o atitudine mai rezervată. În Australia ambele partide principale – liberalii și laburiștii se conduc de opinia publică care este favorabilă unei politici migraționiste mai restrictive.

Migranții acceptați de sistemul politic pierd calitatea de factor politic și devin *actori politici*. Aceștea se prezintă sub două forme – actori politici în sens restrictiv, minimal, la nivel local și actori politici în calitate de cetățeni (cu drepturi depline). Această, ultimă, calitate nouă a veneticilor impune și o nouă percepere și numire a lor, care din punct de vedere politico-juridic sînt deja minorități naționale (etnice, religioase).

Acceptarea politică locală a migranților se concretizează în acordarea acestora unor drepturi politice minimale – *drept de vot la alegerile locale* (în anii '90 în California, SUA se discuta oportunitatea acordării dreptului de vot migranților ilegali).²⁵⁹ Acest fapt nu presupune acordarea cetățeniei statului respectiv. Argumentarea acestui pas politic constă în faptul că deciziile puterii locale vizează nemijlocit existența imigranților. Acordarea dreptului de vot imigranților este privit de unii ca o modalitate de a facilita naturalizarea lor. În realitate, efectele acordării drepturilor politice sînt diametral opuse – recunoașterea lor duce la dispariția motivației de integrare, ei deja dispunînd de capacități de ași promova entitatea la nivel comunitar.

Problema dreptului la vot în Europa și SUA este privită în mod diferit. „Americaniile tratează dreptul de participare la alegerile locale, consideră T.Lopuhina, nu doar ca includerea imigranților în procesul autoguvernării (cum aceasta este perceput în Europa), dar ca o parte componentă a dreptului participării în procesul politic în general.”²⁶⁰

În Norvegia, Finlanda, Olanda, Elveția cetățenii străini domiciliați pe teri-

²⁵⁸ Денисенко М., Хараевой О., Чудиновских О. Иммиграционная политика в Российской Федерации и странах Запада». – Москва: Институт Экономики Переходного Периода, 2003, p.184.

²⁵⁹ Mai mult ca atît, în SUA migranților ilegali li se acordă permis de conducere. Acesta, în practica juridică americană și nu doar, este un act ce legitimează persoana, alături de buletin sau pașaport.

²⁶⁰ Градировский С., Лопухина Т. Конец истории: о трех матросах, жарком солнце Магриба и цене гражданской солидарности. // <http://www.archipelag.ru/agenda/povestka/povestka-immigration/usa-debat/end/> (Extras pe 18 mai 2005).

toriul statului au drept de vot la alegerile locale. În particular, în cantonul elvețian Vaud cetățeanul străin poate participa la alegerile locale în calitate de alegător sau candidat, la inițiativele populare și la inițiativele de referendum la nivel comunal dacă este domiciliat de cel puțin 3 ani în localitatea respectivă și beneficiază de o autorizație și dacă locuiește de cel puțin 10 ani în Elveția, beneficiind la fel de o autorizație. În Danemarca și Suedia aceștia beneficiază și de dreptul de a alege și de a fi aleși și la alegerile regionale.

În conformitatea cu Convențiile de la Maastricht și de la Amsterdam cetățenii statelor membre ale Uniunii Europene, indiferent în ce stat al comunității domiciliază permanent, dețin drept de vot (activ și pasiv) la alegerile locale și europene. În cazul în care ponderea potențialilor alegători cetățeni ai statelor UE constituie mai mult de 20% din corpul electoral, este admisibil introducerea censului de domiciliu ce nu poate depăși durata mandatului instituției eligibile respective. În cazul dreptului de a fi ales, plafonul censului de domiciliu se dublează. Pentru alegerile municipale statele pot rezerva anumite funcții exclusiv după cetățenii proprii.²⁶¹

Într-o altă postură imigranții se prezintă în cazul obținerii cetățeniei, a unor drepturi politice depline. Funcționarea comunității imigranților în sistemul politic se poate realiza în două modalități. Prima, integrarea acestora în sistemul relațiilor de putere existent, fapt ce duce la modificarea coraportului de forțe, însă nu la apariția unor noi instituții politice, la modificarea funcționării celor existente și, în fine, la apariția noilor partide politice ce exprimă interesele imigranților sau a anumitor grupuri de imigranți, de regulă, după criterii etnice (grupuri etnice).

Cu alte cuvinte activarea clivajului național-etnic prin apariția partidelor constituite după criterii național-etnice datorită acțiunii imigranților reprezintă modificarea sistemului politic, pe când integrarea acestora în clivajele tradiționale ale societății respective denotă că relația dintre sistemul politic și imigranți merg pe cea de a doua cale – a integrării. Acesta semnifică că imigranții se integrează în cultura politică existentă (occidentală), interiorizează valorile acesteia. Ceea ce în practică semnifică crearea unor sub-culturi și nu a contra-culturilor politice.

Loialitate politică derivă din loialitatea culturală și se află în relație directă cu compatibilitatea sistemului de valori, respectiv cu modul de a fi a băștinașilor și a veneticilor. Acceptarea sistemului politic, nu poate exista fără o acceptare a sistemului social, a regulilor vieții, a regulilor de joc a societății gazdă.

Preferințele politice ale imigranților naturalizați se constituie la ciocnirea

²⁶¹ Четвериков А. Избирательные права граждан Европейского Союза. // http://eulaw.edu.ru/documents/articles/izbir_prav.htm (Extras pe 8 octombrie 2004).

culturii, inclusiv și a celei politice (determinat de aria culturală de origine) cu care ei vin în statul recipient și sistemul de valori al societății și statului gazdă, cât și sînt determinate de calea pe care evoluează relația autohtoni-eterogeni. Chiar și în cazul în care imigranții demonstrează același comportament politic ca și băștinașii, votează pentru aceleași partide, motivația, procesul de constituire a deciziei de vot este diferit. Deci forma este identică cu a autohtonilor, iar fondul este diferit. Pentru imigranții ruși din SUA I. Tsvetkov scrie că „experiența social-politică, acumulată de imigranți înainte de plecarea din fostele state URSS era folosită ... ca principalul punct de plecare pentru evaluarea perspectivelor prezidențiale ale lui Bush și Kerry.”²⁶² Chiar și în cazul integrării imigranților, în generația a doua și a treia etc. se păstrează un anumit specific, fiind diferențiați de autohtoni. Gradul acestei diferențieri este, desigur, în dependență de aria culturală de origine.

În cazul în care statul nu promovează o politică, inclusiv și în domeniul imigranților, care ar oferi valori comune tuturor, indiferent de origine, stare, gen etc., ba mai mult ca atît, nu ar oferi căi, modalități adecvate de integrare, nu ar constui baraje între autohtoni și cei veniți (de exemplu favorizarea stabilirii compacte) și chiar în cadrul imigranților, etnia va determina net preferințele politice. Astfel, naționalitatea, în cazul unei fragmentări (din perspectiva imigranților) a societății, „determină univoc comportamentul alegătorilor (de exemplu, în Marea Britanie, în Belgia, unde nu există interferențe de electorat între partidele francofone și cele flamande, în România etc.)”²⁶³

Un studiu belgian asupra imigranților din Magrib indică că 27% și 26% din respectiv turcii și marocani în cazul acordării dreptului de vot vor vota la alegerile comunale pentru candidații proprii.²⁶⁴ 56% din electoratul marocan la alegerile municipale olandeze din 1994 vota partidul „său” – Groenlinks.²⁶⁵

În SUA minoritățile constituite în rezultatul imigrării joacă un rol din ce în ce mai important în viața politică, atît la alegerile locale, cât și la cele naționale. Bunăoară, la alegerile prezidențiale din 2000 candidatul democrat A. Gor a fost susținut de 90% din numărul afro-americanilor, de 61% din cel al latino-americanilor, de 62% al americanilor de proveniență asiatică și do-

²⁶² Цветков И. Выборы 2004 года в США: анализ политических предпочтений русскоязычных иммигрантов. // Итоги президентских выборов 2004 года в США и перспективы российско-американских отношений. – Санкт-Петербург: СпбГУ, 2005, с.165.

²⁶³ Tanasă R. Comportamentul electoratului din Republica Moldova: determinante, mecanisme, modele. Teză de doctorat. Chișinău, 2003, p.17.

²⁶⁴ Le vote ethnique. // Bastion, nr.40, 2000, p.34.

²⁶⁵ Ibidem, p.35.

ar de 43% din cel al americanilor albi.²⁶⁶ Totuși aceasta nu este o regulă și nu este un vot permanent, fluctuațiile de alegători sînt posibile și reale. Totul depinde de statusul social, de capacitatea forțelor politice de a demonstra că sînt în stare să promoveze interesele imigranților să le apere drepturile acestora. J.-Ph.Racicot menționează că majoritățile etnice „în majoritatea sa votează democrații, dar pe măsură ce minoritățile devin mai educate și mai bogate votul poate fi acordat republicanilor.”²⁶⁷

În cazul SUA putem constata că pînă în prezent sistemul politic nu a suferit schimbări majore din cauza migranților. Ei se integrează pînă la moment în sistemul relațiilor de putere existent. SUA, din acest punct de vedere, are un punct forte – faptul că toți se identifică ca americani.

În Izrael migrații din fosta URSS se impun pe scena electorală începînd cu alegerile primului ministru și a Knessetului din 1996.²⁶⁸ Votul „rușilor” nu este totuși unul etnic. Majoritatea voturilor sînt acordate partidului „Likud”, la alegerile din 1996 acesta acumulînd 70% din votul „rușilor”. Partidele „ruse” fiind susținute relativ slab, pornind de la numărul de circa 650 mii de alegători ceea ce reprezenta 15% din electorat, ulterior numărul lor crește la circa 800 mii. Alegerile parlamentare și a primului ministru din 2003 indică un colaps al preferințelor etnice ale „rușilor”, condiționat de integrarea imigranților sovietici în societatea evreiască.²⁶⁹ „Partidele „ruse” nu sînt susținute masiv de „ruși”, susține S.Sherman, voturile acestora se distribuie între partidele evreiești tradiționale, manifestînd o oarecare înclinare spre dreapta. Unica ce-i unește pe imigranții ruși este repulsia față de ortodoxii religioși.”²⁷⁰

Includerea migranților în sistemul politic duce la transformări ale acestuia, care din ce în ce mai mult se fac vizibile în statele recipiente. Acțiunea alogenilor se manifestă pe mai multe direcții. În primul rînd, aceasta ar fi creșterea numărului și calității corpului electoral. Acordarea dreptului de vot în alegerile locale pentru comunitatea migranților din Buxelles provoacă

²⁶⁶ Борисюк В. Президентская кампания 2002 в США: кризис партийной идентичности. // *Мировая экономика и международные отношения*, №3, 2002, p.90.

²⁶⁷ Cit. după: Tremblay F. Et viva! Les minorités. // *Quartier libre*, nr.7, 2000.

²⁶⁸ Despre sistemul electoral al Izraelului vezi: Perciun V. Sistemul electoral în Israel: evoluția și trăsăturile contemporane. // *MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică)*. – Chișinău: USM, nr.1 (XXV), 2004.

²⁶⁹ Прилуцкий А. Черный январь // <http://www.isralife.info/modules.php?name=News&file=print&sid=509> (Extras pe 5 iulie 2004).

²⁷⁰ Шерман С. Русские в Израиле // http://gazeta.lenta.ru/dossier/17-05-1999_poll.htm (Extras pe 5 iulie 2004).

o opoziție promptă a flamanzilor. Reprezentând 15% din electorat și avînd o influență importantă, poziția lor va degrada brusc odată cu includerea în corpul electoral municipal al migranților.²⁷¹ Din 953.175 bruxeliezi, 40% sînt străini sau belgieni de origine străină recent naturalizați.²⁷²

Imigranții devin o miză a jocului politic. „Noii proletari” votează în preponderență pentru partidele de stînga.²⁷³ Astfel aceste formațiuni politice sînt cele care promovează ideea acordării drepturilor politice noilor veniți și promovează interesele minorităților naționale. Mărirea ponderii imigranților în corpul electoral fiind un suicid pentru partidele de dreapta și de centru.

Ca rezultat al acordării drepturilor electorale, minoritățile etnice sau comunitățile constituite în baza migrației își formează propriile mecanisme de reprezentare, care vin să le apere interesele. În unele state, problema migranților duce la apariția unor organe reprezentative pentru minoritățile naționale și etnice. În Australia funcționează „Consiliul grupurilor etnice ale Australiei”. În Belgia la nivel comunal, începînd cu 1968, se constituie „Consilii consultative comunale ale imigranților” etc.

Activitatea partidistă și promovarea propriilor reprezentanți în organele puterii reprezintă poate cea mai importantă cale de exprimare și agregare a intereselor migranților, schema propusă mai sus de integrare a alozenilor veniți în societatea politică rămînînd a fi valabilă.

În alegerile comunale, în Bruxelles în 1995 din 75 de deputați locali 4 erau magribieni, în 1999, numărul lor crește la 8.²⁷⁴ În SUA la mijlocul anilor 80 mai mult de 200 de chinezi americani ocupau posturi eligibile la nivel de stat, circumscripție, municipalitate. În toate localitățile în care locuiesc chinezii sînt create cluburi republicane și democrate.²⁷⁵ Imigranții crează concurență autohtonilor și la funcțiile superioare din stat. Astfel, în Franța P.Beregovoi, un fecior al imigranților din Ucraina, devine prim-ministru în perioada 1992-1993. În Peru alegerile prezidențiale din 1990 le cîștigă un descendent al unei familii de imigranți japonezi. A.Fujimori deține această funcție în perioada 1990-2000 pentru ca mai apoi să se refugieze în patria istorică.

²⁷¹ Lambert P.-Y. *La participation politique des étrangers en Belgique // La lettre de la citoyenneté*, nr.37, 1999; *Votes des étrangers et naturalisations massives // Bastion*, nr.26, 1998.

²⁷² *Votes des étrangers et naturalisations massives // Bastion*, nr.26, 1998, p.34.

²⁷³ *Le droit de vote facilite-t-il l'intégration? // Bastion*, nr.75, 2003, p.71.

²⁷⁴ Lambert P.-Y. *La participation politique des allochtones en Belgique - historique et situation bruxelloise.* – Louvain-la-Neuve: Academia-Bruylant (coll. Sybidi Papers), 1999, p.102.

²⁷⁵ Полоскова Т. *Современные диаспоры: (Внутриполитические и международные аспекты).* – Москва: Научная книга, 1999., p.132.

În Izrael la alegerile din 1996 partidul etnic al fostului disident sovietic N.Sharansky „Israel be-Aliyah” („Izraelul în ascensiune”) a câștigat 7 mandate (din 120) și împreună cu „Likud” a format guvernul. La alegerile din 1999 pe porțiunea rusă „jucau” trei partide – „Israel be-Aliyah”, „Israel Beitenou” („Israel – casa noastră”) cu A.Lieberman și partidul „Speranța”. Ultimul nu depășește pragul electoral, „Israel be-Aliyah” câștigă 6 mandate, „Israel Beitenou” primește 4 mandate, La alegerile din 2003 la electoratul rus se orientau, în afară de aceste două formațiuni „tradiționale” și partidul „Lider” condus de A.Radko. În aceste alegeri din 2003 „Israel be-Aliyah” câștigă 2 mandate, iar blocul „Uniunea Națională” din care făcea parte „Israel Beitenou” câștigă 7 mandate, din care 4 „ruse”. Începând din 1996, „Israel be-Aliyah” participă la toate guvernele, iar „Israel Beitenou” face parte din guvern în perioada 2001-2002 și după alegerile din 2003 (cu doi miniștri).

Integrarea noilor veniți în sistemul relațiilor de putere existent necesită și un efort respectiv din partea actorilor tradiționali. În SUA la alegerile prezidențiale din 2004 J.Kerry desfășura o campanie de promovare de un milion de dolari SUA în limba spaniolă destinată latino-americanilor, ce viza 11 state în care aceștea sînt concentrați. Mai mult ca atât, politicienii trebuie să ia în considerația factorul migranților, cel al alogenilor. Ei trebuie să îi seducă, atât prin facilități politice, economice sociale etc., cât și prin stabilirea unor relații bune cu statul de origine. În SUA relațiile bune ale guvernării SUA cu Mexic este un factor ce poate asigura susținerea latino-americanilor de origine mexicană a partidului de guvernămînt.

3.2. Emigranții

Importanța politică a migranților pentru statul de origine există în măsura în care statul le creează condiții pentru activism politic la distanță, le permite participarea politică. Acest moment se manifestă sub două forme – participarea la alegeri și implicarea în careva evenimente politice. Ultima se materializează și în susținerea financiară a diferitor forțe politice. Se poate atesta mai degrabă în cazul diasporelor și practic deloc în cazul migranților. Problema constă în faptul că majoritatea statelor interzic finanțarea din exterior a partidelor politice, cu excepția Izraelului, totuși există multe modalități de finanțare tacită nemanifestă, inclusiv și finanțarea indirectă.

Participarea migranților la alegeri în statul de origine este condiționat de doi factori – psihologic și legislativ. Cel psihologic este condiționat de faptul că migranții se află la hotarul dintre două lumi. Aceasta în mare parte semnifică că ei pierd legăturile tradiționale cu mediul de proveniență. „Chiar și în cazul în care persoanele în căutarea unui loc de muncă se află în perioada alegerilor încă pe teritoriul Republicii Moldova, menționam anterior, ele sînt rupte de realitatea existentă, dezorientate și multe nu participă la

alegeri.”²⁷⁶ În societatea informațională accesul la informația electorală este facilitat de existența Internetului.

Factorul legislativ ține de modalitatea de votare a cetățenilor aflați peste hotare. În societatea postmodernistă unde mobilitatea geografică este în permanentă creștere problema includerii în procesul electoral a cetățenilor de peste hotarele țării este una importantă, actualitatea ei crescând în continuare.

Unele state nu acceptă și nu utilizează votarea în afara teritoriului statului, inclusiv și în ambasade. Printre aceste state se numără inclusiv și așa exportatori ai forței de muncă ca Turcia, Mexic, Albania. Izraelul, având circa un milion de cetățeni aflați în afara statului, permite votarea peste hotarele țării doar a reprezentanților corpului diplomatic rezidenți.

Forma de vot, prevăzută pentru cetățenii de peste hotarele țării în această situație, este un factor important. În special, se utilizează trei modalități – votarea la secțiile de votare deschise în reprezentanțele diplomatice, votarea prin poștă și votarea prin procură. Votarea prin intermediul Internetului pînă la moment este dificil de realizat și dacă se utilizează se face la o scară mică. Franța preconizează pentru alegerile naționale din 2007 votarea electronică prin intermediul Internetului.

În statele cu mai multe circumscripții electorale, apare problema atribuirii, votanților de peste hotare la o circumscripție. În practica internațională există două căi de includere a cetățenilor de peste hotare în geografia electorală națională. Prima, cea mai răspîdită, se rezumă la dispersia voturilor de peste hotare pe întreg teritoriul statului, între circumscripțiile electorale teritoriale. În Franța pînă în 1977 cetățenii aflați peste hotare puteau vota în cadrul unei comune. În listele electorale ale acesteia puteau fi înscrși în baza nașterii în respectiva, fie că au locuit ultima dată înainte de plecarea din țară, fie s-au născut sau au votat predecesorii săi. După modificarea Codului electoral cetățenii aflați în alte state puteau vota în orice comună care avea nu mai puțin de 30 mii de alegători, numărul categoriei respective de alegători neputînd depăși 2% din numărul corpului electoral.²⁷⁷

Cea de-a doua presupune crearea unor circumscripții electorale distincte pentru cetățenii aflați peste hotarele țării. În Portugalia cetățenii aflați peste hotare sînt incluși în două circumscripții electorale extranaționale. Una include cetățenii portughezi domiciliați în statele Uniunii Europene și aleg 2 deputați. Alta cuprinde cetățenii portughezi aflați în statele neeuropene și

²⁷⁶ Tanasă R. *Comportamentul electoratului din Republica Moldova: determinante, mecanisme, modele. Teză de doctorat.* - Chișinău, 2003.

²⁷⁷ *Партии и выборы в капиталистическом государстве.* – Москва: Наука, 1980, с.243-244.

trimit în Parlamentul național la fel 2 deputați.²⁷⁸

Armenia, utilizând un scrutin mixt, exclude alegătorii de peste hotare din scrutinul majoritar, oferindu-le posibilitatea să voteze doar în cadrul scrutinului proporțional ce se desfășoară în cadrul unei singure circumscripție naționale. Astfel cetățenii aflați peste hotare, spre deosebire de cei aflați în țară, dispun doar de un singur vot.²⁷⁹

Includerea juridică în corpul electoral al cetățenilor de peste hotare nu semnifică și participarea cetățenilor la scrutin. Regula generală este participarea minimă a acestora.²⁸⁰

Totuși, principala relevanță politică a emigranților se manifestă prin intermediul activității de lobby exercitat în statul de reședință. Mai mult ca atât, uneori în tandemul diaspora-stat forma principală de existență a etniei, națiunii rămâne a fi diaspora.

Pentru *Republica Moldova* exodul populației, pînă la moment, are efecte politice pozitive, concretizat în special în fenomenul „supapa de siguranță”.²⁸¹ Din păcate moldovenii nu s-au putut constitui într-o diasporă care ar promova interesele Patriei la nivelul altor guverne. Păstrarea relațiilor politice cu migranții, în Republica Moldova, se află sub orice critică. În aspect electoral, legislația nu asigură și nu facilitează participarea politică. Activismul electoral al cetățenilor aflați peste hotare este mizer.²⁸²

Așadar, fluxurile migraționiste produc modificări, inclusiv și politice, fluxurile mari produc schimbări, pe atât de radicale pe cît eterogenii se impun prin cantitate și calitate. Istoria oferă exemple concludente, al impactului politic al migrațiilor, neluarea în considerație a acestor experiențe, este

²⁷⁸ *Lei eleitoral da Assembleia da República. Lei 14/79, 16 Maio 1979 (Atualizada com as alterações introduzidas pela Lei Orgânica nr. 2/2001 de 25 de Agosto).* // http://www.parlamento.pt/const_leg/lei_eleitoral_ar/index.html (Extras pe 28 iunie 2005).

²⁷⁹ *Закон о выборах. Принято Национальным Собранием Республики Армения 5 февраля 1999 года.* // <http://www.internews.am/elections/russian/law/code/codegen.htm> (Extras pe 15 iunie 2004).

²⁸⁰ *Vezi: Попов А. Это трудное зарубежное голосование.* // http://www.analitik.org.ua/author/4178f8d90de26/pagedoc3432_1/ (Extras pe 5 februarie 2005).

²⁸¹ *Tanasă R. Dificultățile Republicii Moldova: potențialul intern de depășire și asistența internațională.* // *MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică).* - Chișinău: USM, nr.2 (XXV), 2004.

²⁸² *Vezi: Moșneaga V., Rusnac Gh., Tanasă R. Activismul electoratului Republicii Moldova (analiza politologică).* // *MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică).* Partea XVIII. – Chișinău: USM, 2002.

cel puțin nechibzuit. Influența noilor realități, în particular a globalismului, asupra efectelor politice ale migrației în direcția schimbării vectorului tradițional de acțiune, se prezintă ca dubios. Accentul, pus pe migrație la nivel macro, riscă să ducă la transformări radicale al sistemului politic al statelor recipiente.

Bibliografia

- Charbit D. Le facteur ethnique dans l'électorat „russe”: permanence et mutation (Juin 1999). // www.ceri-sciences-po.org (Extras pe 16 iunie 2005).
- Dungaciu D. Națiunea și provocările (post)modernității: istorie, concepte, perspective. – București: Tritonic, 2004.
- Le droit de vote facilite-t-il l'intégration? // Bastion, nr.75, 2003.
- Faniel J. Vote brun en banlieue rouge. Une approche qualitative du vote populaire d'extreme droite a Seraing // Les Cahiers du Cevipol, nr.3, 2000.
- Gemil T. Românii și otomanii în secolele XIV-XVI. – București, 1991.
- Huntington S. Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale. – Oradea: Antet, 1998.
- Held D., McGrew A., Goldblatt D., Perraton J. Transformări globale: politică, economie și cultură. – București: Polirom, 2004.
- Krikorian M. The Security Costs of Immigration. // American Outlook, February 2003;
- Krikorian M. Asymmetrical Warfare and Immigration. // In The National Interest, October 16, 2002;
- Krikorian M., Camarota S. Immigration and Terrorism: What Is to Be Done? // Background, November 2001.
- Krikorian M. Keeping Terror Out: Immigration Policy and Asymmetric Warfare. // National Interest, Spring 2004.
- Lambert P.-Y. La participation politique des allochtones en Belgique – historique et situation bruxelloise. – Louvain-la-Neuve: Academia-Bruylant (coll. Sybidi Papers), 1999.
- Lambert P.-Y. La participation politique des étrangers en Belgique // La lettre de la citoyenneté, nr.37, 1999.
- Lei eleitoral da Assembleia da República. Lei 14/79, 16 Maio 1979 (Atualizada com as alterações introduzidas pela Lei Orgânica nr. 2/2001 de 25 de Agosto). // http://www.parlamento.pt/const_leg/lei_eleitoral_ar/index.html (Extras pe 28 iunie 2005).
- Martiniello M. Les immigrés et les minorités ethniques dans les institutions politiques: ethnicisation des systèmes politiques européens ou renforcement de la démocratie? // Revue Européenne des Migrations Internationales, Volume 14, nr.2, 1998.

- Moşneaga V., Rusnac Gh., Tanasă R. Activismul electoratului Republicii Moldova (analiza politologică). // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Partea XVIII. – Chişinău: USM, 2002.
- Perciun V. Sistemul electoral în Israel: evoluţia şi trăsăturile contemporane. // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). – Chişinău: USM, nr.1 (XXV), 2004.
- Schnapper D. De l'État-nation au monde transnational. // Revue Européenne des Migrations Internationales, Volume 17, nr.2, 2005.
- Tanasă R. Dificultăţile Republicii Moldova: potenţialul intern de depăşire şi asistenţa internaţională. // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). – Chişinău: USM, nr.2 (XXV), 2004.
- Tanasă R. Comportamentul electoratului din Republica Moldova: determinante, mecanisme, modele. Teză de doctorat. - Chişinău, 2003.
- Tremblay F. Et viva! Les minorités. // Quartier libre, nr.7, 2000.
- Le vote ethnique. // Bastion, nr.40, 2000.
- Votes des étrangers et naturalisations massives // Bastion, nr.26, 1998.
- Баутдинов Г. Станет ли Италия исламской страной? // „Независимая газета”, 4 декабря, 2002.
- Бенабиб С. Разрушая Левиафан: Гражданин и Государство в глобальном мире. // <http://www.archipelag.ru/agenda/povestka/povestka-immigration/usa-debat/benabib-leviafan/>
- Блинов А. Национальное государство в условиях глобализации: контуры построения политико-правовой модели формирующегося глобального порядка. - Москва: МАКС Пресс, 2003.
- Борисюк В. Президентская кампания 2002 в США: кризис партийной идентичности. // Мировая экономика и международные отношения, nr.3, 2002.
- Бьюкенен П. Смерть Запада. – Москва: АСТ, 2003, p.97.
- Валлерстайн И. Иммигранты. // Commentary, nr.90, 2002.
- Градировский С., Лопухина Т. Конец истории: о трех матросах, жарком солнце Магриба и цене гражданской солидарности. // <http://www.archipelag.ru/agenda/povestka/povestka-immigration/usa-debat/end/> (Extras pe 18 mai 2005).
- Гумилев Л. В поисках вымышленного царства. – Москва: Восточная литература, 1979.
- Денисенко М., Хараева О., Чудиновских О. Иммиграционная политика в Российской Федерации и странах Запада. – Москва: Институт Экономики Переходного Периода, 2003.
- Драгунский Д. Демографический туман и национальные перспективы. // Cosmopolis, nr.3(5), 2003.

- Закон о выборах. Принято Национальным Собранием Республики Армения 5 февраля 1999 года. // <http://www.internews.am/elections/russian/law/code/codegen.htm> (Extras pe 15 iunie 2004).
- Иванов Н. Организация наиболее влиятельных иностранных лобби в США. // *Мировая экономика и международные отношения* nr.3, 1999.
- Иноземцев В. Иммиграция: новая проблема нового столетия. // <http://www.archipelag.ru/agenda/povestka/povestka-immigration/polemika-antropotok/inomezsev-novata-problema/> (Extras pe 14 iunie 2005).
- Ионг, де, Л. Немецкая пятая колонна во второй мировой войне. – Москва: Издательство иностранной литературы, 1958.
- Караганов С. Битва за иммигрантов. // <http://www.fact.ru/www/arhiv5s7.htm> (Extras pe 15 mai 2005).
- Кудрявцев А. „Вторая религия” Франции. Мусульманский вопрос на галльской земле. // „Независимая газета”, 2002, 18 сентября.
- Малахов В. Жан-Мари Ле Пен и другие. // *Cosmopolis*, nr.2, 2002.
- Межуев Б. Политика натурализации в Европейском союзе и США // <http://antropotok.archipelag.ru/keys4/keys4.htm> (Extras pe 15 iunie 2005).
- Михеев С. Болевой порог Евросоюза. // <http://www.periskop.ru> (Extras pe 15 iunie 2005).
- Паин Э. Как формируется мигрантофобия. // *Cosmopolis*, nr.3(5), 2003.
- Партии и выборы в капиталистическом государстве. – Москва: Наука, 1980.
- Полоскова Т. Современные диаспоры: (Внутриполитические и международные аспекты). – Москва: Научная книга, 1999.
- Попов А. Это трудное зарубежное голосование // http://www.analitik.org.ua/author/4178f8d90de26/pagedoc3432_1/ (Extras pe 5 februarie 2005).
- Прилуцкий А. Черный январь // <http://www.isralife.info/modules.php?name=News&file=print&sid=509> (Extras pe 5 iulie 2004).
- Рено Ф., Даже С. Африканские рабы в далеком и недавнем прошлом. – Москва: Наука, 1991.
- Рисс К. Тотальный шпионаж. — Москва: Воениздат НКО СССР, 1945.
- Сет Р. Тайные слуги. – Москва: Военное издательство, 1962.
- Тощенко Ж., Чаптыкова Т. Диаспора как объект социологического исследования. // *Социологические исследования*, nr.12, 1996.
- Четвериков А. Избирательные права граждан Европейского Союза // http://eulaw.edu.ru/documents/articles/izbir_prav.htm (Extras pe 8 octombrie 2004).
- Цветков И. Выборы 2004 года в США: анализ политических предпочте-

ний русскоязычных иммигрантов. // Итоги президентских выборов 2004 года в США и перспективы российско-американских отношений. – Санкт-Петербург: СПбГУ, 2005.

Шерман С. Русские в Израиле. // http://gazeta.lenta.ru/dossier/17-05-1999_poll.htm (Extras pe 5 iulie 2004).